

Jana Dreimane

ARCIBAS - ATBALSTS - LAUKU BIBLIOTĒKĀM - 21. SARIKĻUMS.

Valmieras RAJONA 1 GRĀMATU SVĒTKI

2002. GADA PIKTDIEN **13. septembrī**

PROGRAMMĀ -

- PL. 10.30 - DIKĻU PAGASTA BIBLIOTĒKĀ - TIKŠANĀS AR RAKSTNIECI - BIRUTU EGLĪTI
- PL. 10.30 - KAUGURU PAGASTA MŪRMUIŽAS BIBLIOTĒKĀ - TIKŠANĀS AR RAKSTNIECI - EVU MĀRTUŽU,
- PL. 11.00 - VAIDAVAS PAGASTA BIBLIOTĒKĀ - TIKŠANĀS AR RAKSTNIECI - BIRUTU EGLĪTI
- VAIDAVAS KULTŪRAS NAMĀ
- PL. 12.30 - Dāvināto grāmatu izstāde
- MĀKSLINIECES Ināras Jurgenbergas PERSONĀLIZSTĀDE „NOŠAISMA BŪT...”
- PL. 13.00 - POLITISKĀ DISKUSIJA:
 - PIEDALĀS -
 - SOCIĀLDEMOKRĀTU SAVIENĪBA,
 - LATVĪBAS CEĻS,
 - SOCIĀLDEMOKRĀTISKĀ LABKLĀJĪBAS PARTIJA,
 - POLITISKĀ APVIENĪBA PAR CIVĒKTIESĪBĀM VIENŪTĀ LATVIJĀ,
 - ZAĻO UN ZEMNIEKU SAVIENĪBĀ.
- PL. 15.30 - KONCERTS
- PL. 16.00 - PĀRSTEIGUMA BALVAS UN LŌTERIJA.

Dikļu pagasta kultūras nams, kur 2007.gada 13.maijā notika 10.Novadu Grāmatu svētki ar Valsts prezidenta Valda Zatlera piedalīšanos

Grāmatsvētku pirmā desmitgade: rašanās konteksts, aktivitātes un nākotnes perspektīvas

Latvijas neatkarības atjaunošana pirms 21 gada atnesa ilgi cerēto vārda brīvību, taču negaidīti ievilka kultūras institūcijas ekonomisko problēmu virpulī. 90.gadu sākumā par galveno publisko bibliotēku finansētāju kļuva pašvaldības, kuru piešķirums kultūrai un bibliotēkām bija atkarīgs ne vien no vietējās varas rocības, bet arī attieksmes. Valsts atbalsts saruka pavisam niecīgs. 1994.gadā — 2 lati mēnesī katrai bibliotēkai. Dažviet, piemēram, Alojā tas bija vienīgais grāmatu iegādes finansējums, pašvaldība atbalstīja tikai periodikas abonēšanu. Publisko bibliotēku finansējums uz vienu iedzīvotāju 1994.gadā nepārsniedza 83 santīmus, bet atsevišķos reģionos, pat pilsētās tas bija vēl zemāks. Piemēram, Daugavpilī — 28 santīmi, bet Liepājā — 58! Tādēļ bibliotēkas centās papildināt krājumus ar dāvi-

nājumiem, galvenokārt padomju okupācijas gados trimdā izdoto literatūru, ko lielā apjomā uz Latviju sūtīja ārzemju tautieši. Vietām tika ieviests “izklaides” literatūras, piemēram, detektīvu, maksas abonements vai izveidoti “lasītāju klubi”, kuru dalībnieki ziedoja naudu jaunu grāmatu iegādei.

Tomēr ar šiem soļiem nebija iespējams nodrošināt pilnvērtīgu krājuma attīstību. Bibliotēku slēgšana, naudas trūkums jaunu grāmatu un periodikas iegādei, pienācīgam bibliotekāru atalgojumam un infrastruktūras attīstībai ir visbiežāk apspriestie bibliotēku nozares jautājumi Latvijas presē 90.gados. “Pie paša nabadzības sliekšņa klusa un pieticīga stāv lauku bibliotēka. Te nav runa par kaut kādām iekārtām, kopēšanas ierīcēm, kompjūteriem, mēbelēm vai ko tamlīdzīgu. Bibliotēka ir

nabadzīga kā izsīcis avots, kur nepasmelt ideju, jaunas radošas domas, kur nejust jauno pasaules elpu. Pareizi, plaukti bibliotēkā nav tukši, tur mēs varam ieraudzīt no skolas gadiem pazīstamos uzvārdus — Stendāls, London, Rolāns, Balzaks, Dostojevskis, Hemingvejs, Igo, Tolstojs, un daudzus citus, ar kuriem kopīgi varam pārcelties uz pusgadsimtu vai simts gadu veciem notikumiem Francijā, Krievijā, Anglijā un citās valstīs. Taču visā pasaulē nāk jaunas un jaunas rakstnieku paaudzes, bet mūsu pašu jaunajām paaudzēm lielāko tiesu tā arī jāsamierinās ar ceļojumiem laikā, rakstā “Ko gribētu un ko varam lasīt” 1994.gada septembrī Latgales lauku bibliotēku raksturo laikraksta “Novadnieks” korespondente Līvija Rancāne.

Iespējams, neapmierinošā grāmatu piedāvājuma dēļ radās arī publiskajām bibliotēkām alternatīvas iestādes. Piemēram, 90.gadu sākumā Lauberes pagastā ar ASV dzīvojošā žurnālista Viļa Miķelsona atbalstu tika nodibināta *Grāmatu klēts* — literatūras krātuve, kas veidojās no paša dibinātāja, kā arī citiem *Draudzīgā aicinājuma* atbalstītāju dāvinājumiem. Lauberes *klēts* bija analogs V.Miķelsona dibinātajām *klētīm* ASV — latviešu skolā Kalamazū un Garezerā. Jau īsi pēc atvēršanas krātuvē bija 3000 sējumu — grāmatas par Latvijas vēsturi, trimdas latviešu dzīvi, ārzemēs izdotā latviešu daiļliteratūra pieaugušajiem un bērniem, notis — tieši tas, ko tālaika Latvijas sabiedrība alka apgūt pēc 50 cenzūras gadiem, bet kas daudziem joprojām bija liegts pašu, kā arī bibliotēku nabadzības dēļ. Piebilstams, ka 2000.gadā šāda grāmatu *klēts* tika atvērta arī Lielvārdē, kurai 2010.gadā pievienoja Lauberes krājumu. Apvienotajā *klētī* bija ap 10 000 grāmatu, mūzikas ierakstu un žurnālu.

Gaismas stars

90.gadu otrajā pusē situācija nozarē sāka stabilizēties — lielā mērā pateicoties arvien labākām bibliotekāru prasmēm izstrādāt un īstenot projektus, līdztekus pašvaldības finansējumam gūstot līdzekļus datoru iegādei, pasākumu organizēšanai un tālākizglītībai. Atvērtās sabiedrības institūta Budapeštā, kā arī Sorosa fonda-Latvija “Bibliotēku programmas” ļāva intensificēt bibliotēku modernizāciju un iegūt projektu veidotāju/vadītāju pieredzi. Drošāku pamatu zem kājām sniedza arī ilgi gaidītais “Bibliotēku likums”, ko Saeima pieņēma 1998.gadā. Tajā kā primārā bibliotēkas funkcija izvirzīta publikācijās, rokrakstos citos dokumentos fiksētā kultūras mantojuma uzkrāšana un tā pieejamības nodrošināšana. Svarīgi, ka likuma īstenošanai tika izstrādāta un Ministru kabinetā akceptēta normatīvo dokumenta kopa, to skaitā Ministru kabineta noteikumi Nr.415 “Bibliotēku darbībai nepieciešamā finansējuma normatīvi” (pieņemti 2001.gada 25.septembrī). Dokumentā norādīts, ka pašvaldību bibliotēkās grāmatu un periodikas iegādei jāatvēl ne mazāk kā 30 santīmi uz vienu iedzīvotāju. Lai gan šim normatīvam nebija tūlītēja *burvju nūjiņas* efekta, tas ļāva bibliotekāriem stingrāk iestāties par iedzīvotāju lasīšanas interesēm pašvaldībās. Auga bibliotēku loma sabiedrībā, auga bibliotekāru pašapziņa.

2001.gadā valdība apstiprināja “Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas” (VVBIS) koncepciju, kuras mērķis bija “izveidot saskaņotu un zinātnisko un publisko bibliotēku informācijas sistēmu, kas nodrošinātu bibliotēkām iespēju tikai apkopot, saglabāt un sistematizēt kultūras un zinātnes vērtības un sniegt pieeju tām, bet arī izmantot modernās informācijas tehnoloģijas universālā informācijas pakalpojuma sniegšanai”².

Projekta īstenošanai piešķirtais apjomīgais un sistematiskais finansējums iezīmēja varas attieksmes maiņu pret bibliotēku: beidzot tā tika atzīta par pietiekami vērtīgu, lai tajā investētu valsts naudu. Tas bija signāls arī pašvaldībām, ka kultūra, bibliotēkas ir atbalsta cienīgas.

Likumsakarīga bija bibliotekāru prasība valstij finansēt ne vien informācijas tehnoloģiju infrastruktūras izveidi, bet daļēji arī jauno grāmatu iegādi, sevišķi bērniem un jauniešiem.³ Kas gan būtu bibliotēka, aprikota ar vismodernākajām informācijas tehnoloģijām, taču bez grāmatām?

Tajā pašā gadā Kultūras ministrija paziņoja par iecerēti atvērt divas mērķprogrammas jaunu grāmatu iepirkšanai publiskajām bibliotēkām Kultūrkapitāla fondā. Abas tika uzsāktas jau 2002.gadā. Programmai “Jaunu grāmatu un citu izdevumu iegāde publiskajām bibliotēkām” tika piešķirti 100 000 Ls, bet programmas

Valsts prezidentu
Valdi Zatleru
10.Grāmatu
svētkos sveic Dikļu
pagasta bibliotēkas
vadītāja Brigita
Jaunīte

Lauku
bibliotēku
atbalsta
biedrībasvaldes
priekšsēdētāja
rakstniece
Biruta Eglīte

Valmieras bibliotēkas
direktore Daiga Rokpelne

Valmieras bibliotēkas
direktore Daiga Rokpelne

Labklājības ministre
(3.11.2010.– 25.10.2011.)
Ilona Jurševska

10.Saeimas deputāts
Vita Stāņa

“Lasīšanas veicināšana un bibliotēku pakalpojumu attīstīšana bērniem” otrajam posmam “Bērnu žūrija” — 40 000 latu. Kaut gan naudas nepietika, lai ar vērtīgāko literatūru apgādātu ikvienu publisko bibliotēku, vairāki simti bibliotēku saņēma pāri par 40 000 jaunu grāmatu (gandrīz 400 nosaukumu). Bibliotēku uzdevums bija ne vien apstrādāt un ielikt literatūru plauktos, bet arī to popularizēt, organizējot izstādes, darbu lasījumus, tikšanās ar autoriem.

Atbalsts lauku bibliotēkām

Sabalsojoties ar valsts līmeņa atbalstu, uzplauka arī nevalstiskā iniciatīva. Latvijas pagastu bibliotekāru 3.kongresā 2002.gada maijā Jūrmalā žurnāliste, rakstniece Biruta Eglīte paziņoja par ieceri Saeimas vēlēšanu kampaņas laikā organizēt akciju “Atbalsts lauku bibliotēkām”⁴, kurā politiskās partijas tiktu aicinātas daļu priekšvēlēšanu reklāmas naudas atvēlēt bibliotēkām jaunu grāmatu iegādei. Partijas finansētu grāmatu svētkus ar plašu kultūras programmu dažādām iedzīvotāju grupām: tikšanās ar rakstniekiem, sabiedriskās diskusi-

jas ar partiju pārstāvjiem, kopīgu pusdienošanu un beidzot grāmatu un avīžu/žurnālu abonementa dāvinājumus bibliotēkām. Svētkus papildinātu izdevniecību grāmatu piedāvājums par pazeminātām cenām.

Par spīti skepsei, kas valdīja daļā sabiedrības, jau pirmajā gadā grāmatu svētki notika visos novados. Dāvinājumus vairāk nekā 30 000 latu vērtībā saņēma vairāk nekā 200 bibliotēku. Grāmatu svētki plaši atspoguļoti arī reģionālajos medijos, daudz vairāk nekā valsts piešķirums augšminētajās Kultūrkapitāla fonda mērķprogrammās. Iespējams, tas izskaidrojams ar daudz efektīvāku akcijas publicitātes formu — plašajiem svētkiem, kuru organizēšanā iesaistās ne vien bibliotekāri, bet arī pašvaldību vadītāji un citi kultūras, izglītības darbinieki. Pasākuma norises vieta ik gadu tiek mainīta, sniedzot iespēju ik reizi citai pašvaldībai uzņemt viesus, demonstrēt savus kultūras sasniegumus, bet dāvinātājiem — iepazīt arvien jaunas, skaistas un modernas Latvijas pilsētas un pagastus. Orientācija uz mazajām lauku bibliotēkām — kas veido lielāko daļu Latvijas publisko bibliotēku tīkla, taču Rīgas un citu lielāko pilsētu pašpateiktībā ne vienmēr tiek pienācīgi ievērotas — ir iemesls, kālab arī vairākums bibliotekāru svētkus dedzīgi atbalsta.

Kaut gan sākumā daudzi šai akcijai prognozēja īsu mūžu, teikdami, ka pēc Saeimas vēlēšanām 2002.gada oktobrī, zudis politisko partiju un citu ziedotāju moti-

vācija atvēlēt naudu bibliotēkām, notika tieši pretējais — sākot ar 2003.gadu ziedojumu apmērs krietni pieauga. Dāvinātāju piesaiste arī kļuva sistemātiskāka, 2003. gadā izveidojot Lauku bibliotēku atbalsta fondu, kas 2005.gadā kļuva par Lauku bibliotēku atbalsta biedrību (LBAB). Neraugoties uz strauji mainīgo ekonomisko situāciju, nenoturīgo politisko partiju stāvokli, desmit gadu laikā grāmatu svētku rīkošana nav apstājusies. Gadiem ritot vien mainījusies naudas plūsma un dāvinājumu saņēmēju bibliotēku skaits. Saskaņā ar biedrības valdes priekšsēdētājas Birutas Eglītes iesniegtajiem datiem, 2002.gadā dāvinājumus no LBAB saņēma 242 bibliotēkas; 2010.gadā — 808; 2011.gadā — 604 bibliotēkas.⁵

B.Eglīte aprēķinājusi, ka desmit gadu laikā, bibliotēkas izdevies papildināt **ar grāmatu dāvinājumiem turpat 800 000⁶ Ls vērtībā, ieskaitot arī tos ziedojumus, kuriem LBAB nav dokumentāra apstiprinājuma** — aptuveni 200 000 Ls vērtībā.

Lauku bibliotēku atbalsta biedrības grāmatu dāvinājumi bibliotēkām, apstiprināti ar aktiem

Gads	Dāvinājuma summa (Ls)
2002.	31 355,82
2003.	53 890,60
2004.	74 888
2005.	79 484,89
2006.	93 865,58
2007.	39 224,35
2008.	52 000
2009.	66 950,44
2010.	67 746,63
2011.	48 537,32
Kopā	607 943,63

Kopš 2004.gada ik sezonu LBAB grāmatu svētkus bagātina arī konkurss par vislasītāko grāmatu. Par tām ziņas konkursam iesniedz bibliotēkas, kas saņēmušas LBAB dāvinājumus. Iepriekšējā gadā izdoto, visbiežāk izsniegto un lasītāju nominēto grāmatu autoriem, tulkotājiem un izdevējiem tiek piešķirta "Lielā lasītāju balva". Parasti dalībbibliotēku skaits pārsniedz 500. 2011.gadā konkursā iesaistījās 548 publiskās bibliotēkas. Konkursa ideja gan, šķiet, pārņemta no 1993.gada aizsāktā konkursa "Gada balva grāmatniecībā", ko organizē Latvijas Grāmatizdevēju asociācija. Taču atšķirībā no LBAB konkursa, šajā darbus izvirza izdevēji, izvērtē ekspertu žūrija, bet galveno uzvarētāju, "Grāmatu grāmatu" izvēlas kāds ievērojams kultūras darbinieks. Arī šajā konkursā tiek noskaidrotas bibliotēkās visvairāk izsniegtās grāmatas, to izdevēji saņem "Lasītāju balvu"

Jāuzsver, ka "LBAB" izdevies par savu patronu piesaistīt Valsts prezidentu. Šī aizbildnība sākās jau Vairas Viķes-Freibergas (1999–2007) prezidentūras laikā, to turpināja Valdis Zatlers (2007–2011) un tagad pārņēmis Andris Bērziņš. Valsts prezidenta atbalstam ir liela nozīme tradīcijas prestiža un nepārtrauktības saglabāšanā. Nenoliedzami, ka Valsts prezidenta klātbūtne svētkiem piešķir īpašu auru.

Ielāps uz valstiskās nespējas cauruma

Ik dienas iepazīstot mediju informāciju, skaidri jaušama tendence — pieaug labdarības aktivitāšu skaits visās dzīves jomās. Lai tā iekarotu pēc iespējas lielāku sabiedrības atsaucību, tiek pieļauts labdarības izmantojums sava publiskā tēla spodrināšanā. Labais tonis vairs neprasa labdarim būt anonīmam⁷, kā to sākotnēji noteica kristīgā tradīcija. Mūsdienās labdarība bieži ir efektīvs mārketinga, publicitātes līdzeklis, ar kura palīdzību persona vai organizācija var izveidot un nostiprināt savu prestižu sabiedrībā. Tā nebūtu peļama reklāmas stratēģija, ja vien ziedotāja cēlsirdīgā nostāja būtu konsekventa. Ja politiskā partija dāvina naudu bibliotēkām, tiek gaidīts, ka pie varas esot, tā turpinās atbalstīt kultūru un iedzīvotāju intereses. Taču daudzkārt, tai iegūstot varas grožus pašvaldībā vai valsts vadībā, kultūra, grāmatniecība un bibliotēkas nokļūst otrajā plānā. Veidojas savdabīga situācija: partija turpina dāsni finansēt LBAB grāmatu svētkus, bet valdībā iedzīvotāju informācijas vajadzības nelobē. Piemēram, Valda Zatlēra izveidotā Reformu partija nav parūpējusies par valsts piešķirumu jaunu grāmatu iegādes mērķprogrammai⁸, kā solīja pirms Saeimas vēlēšanām un netieši partijas dibinātājs puda grāmatas un bibliotēkas cildinājumā pērn, 10.Novadu grāmatu svētkos Kocēnos. Tajos piedalījās arī vairāki citi pazīstami politiķi, kuru stāstījums un atbildes uz jautājumiem Dikļu kultūras nama zālē bija solījumu pārpilnas, tāpat kā daudzkārt dzirdams arī plašsaziņas līdzekļos. Tiesa, neraugoties uz to, 11. Saeimā viņus neievēlēja. Tiesa, dāvanu saņēmējiem un citiem pasākuma dalībniekiem nav obligāti vēlēšanās balsot par politiskajām partijām, kas ziedo naudu grāmatu svētkiem. Bibliotēkām netiek uzspiesta arī grāmatu izvēle, tās var izvēlēties pēc saviem ieskatiem — partijas vienīgi apmaksā rēķinus un apdāvina bibliotēkas vēl papildus ar dārgām grāmatām. Tomēr solījumi var daudzos iedēstīt cerību "sēklu" un, valsts vai pašvaldību vadībā var nonākt merkantili sociālie tehnologi, kuru dzīves vienīgā perspektīva ir pašu labums par jebkuru cenu.

Grāmatu svētku nākamie desmit

Starp LBAB ziedotājiem nav politiskās partijas, politiķi vien. Kā atzīmē B.Eglīte, LBAB ir izveidojusies laba sadarbība ar ASV vēstniecību (kopš 2010.gada), Lietuvas vēstniecību (kopš 2007.gada), Īrijas vēstniecību (kopš 2008.gada) un Somijas vēstniecību Latvijā (kopš 2011.gada). Vēstniecību darbinieki viesojas novadu grāmatu svētkos, tiekas ar iedzīvotājiem, stāsta par savu valsti, dāvina bibliotēkām savu valstu autoru grāmatas. Dāvinātāju skaitā ir arī uzņēmumi (*Swedbank, Rigas piensaimnieks, Lattelecom, Latvijas Mobilais Telefons, Latvijas Dzelzceļš, Jelgavas tipogrāfija u.c.*), izdevniecības (*a/s Lauku Avīze, Zvaigzne ABC, Nordik, Tapals, Jumava, Avots, Atēna, Kontinents, Likteņstāsti u.c.*), nevalstiskās organizācijas (Latvijas Bērnu fonds, Sorosa fonds Latvijā, Mārketinga padome, LU fonds u.c.), ES un valsts

iestādes (Eiropas Komisijas pārstāvniecība Latvijā, Eiropas parlamenta Informācijas birojs, Zemkopības ministrija, Aizsardzības ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Iekšlietu ministrija, Valsts robežsardze, Statistikas pārvalde, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests, Katastrofu medicīnas centrs u.c.), privātpersonas. Tas raisa cerības, ka nākotnē politisko partiju dominante grāmatu svētkos mazināsies.

Grāmatu svētku nozīme nav apstrīdama — tā ir iespēja tikties ar rakstniekiem, tulkotājiem, publicistiem, mūziķiem, noklausīties daiļdarbu lasījumus, piedalīties erudīcijas un grāmatu ilustrēšanas konkursos, radošajās darbnīcās, iepazīt un iegādāties izdevniecību jaunāko piedāvājumu, un, protams, tikties vienam ar otru, lai

rākus desmitus tūkstošus latu. Mecenāte savu vārdu neatklāj. Zināms vien, ka tā ir ārvalstīs dzīvojoša latviete, kurai rūp latviešu jauniešu izglītība un Nacionālās bibliotēkas saturs.

⁸ Samazinātā PVN atcelšana būtu trieciens grāmatniecībai. TVNET [tiešsaiste]. 15.08. 2011 [Skatīts 2012.g. 3.aprīlī]. Pieejams: http://www.financenet.lv/viedokli/388236-samazinata_pvn_atcelšana_butu_trieciens_gramatniecībai

⁹ **Jurijāns, Pāvils.** ZRP plānotais tiešais atbalsts grāmatniecības nozarei – līdz pat 470 000 LVL gadā. Delfi [tiešsaiste]. 24.08. 2011. [Skatīts 2012.g. 3.aprīlī]. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/zrp-planotais-tiesais-atbalsts-gramatniecibas-nozarei-lidz-pat-470-000-lvl-gada.d?id=40266225>

runātu par grāmatām un lasīšanu. Turklāt nesenā Balvu Centrālās bibliotēkas un arī citu bibliotēku pieredze liecina, ka lasīšanas svētki var izdoties arī bez politisko partiju finansējuma. Svētki, kādus Grāmata patiešām pelnījusi.

Svetlanas Sprūdžas foto

¹ **Mauliņa Anna.** Zem pašvaldību jumta. Labrīt, 11.11. 1994

² **Straujums, Uldis.** Valsts vienotā bibliotēku informācijas sistēma (VV-BIS). Bibliotēku Pasaule, Nr.26, 2003. 5.-7.lpp.

³ **Majore, Inese.** Prasa valsts atbalstu bibliotēkām. Druva., 07.02. 2001.

⁴ **Liniņa, Silvija.** Politīki, bibliotēkas gaida jūsu izpratni un atbalstu! Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai, 24.05.2002.

⁵ **Egļīte, Biruta.** "Bibliotēku Pasaulei" — LBAB pārkāpj desmitgades sliekšni: [nepublicēts materiāls, žurnāla "Bibliotēku Pasaule" redakcijai iesūtīts 2012.gada 23.janvārī].

⁶ Piebilstams, ka VKKF piešķirums kultūras programmai "Jaunu grāmatu un citu izdevumu iegāde publiskajām bibliotēkām" no 2002. līdz 2011. gadam sasniedza 730 900 Ls (kopš 2010.gada programma vairs nepastāv, administrētājs piedalījās kārtējos projektu konkursos), taču, sākoties ekonomiskajai krīzei, finansējums tika katastrofāli samazināts, līdz izsīka pavisam (2009.gadā — 6900 Ls, 2011.gadā — 4000 Ls, bet 2012.gadā — netika piešķirts ne lats). Lai gan tieši ekonomiskās lejupslīdes apstākļos tam vajadzēja ne tik vien samazināties, bet krietni pieaugt — lai novērstu nabadzības raisītās informācijas pieejamības plaisas paplašināšanos starp bagātajiem un mazturīgajiem novadiem.

⁷ Izņēmums ir anonīmā Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) mecenāte, kas jau no 2009.gada LNB krājuma papildināšanai ik gadu atvēl vai-